

CZU: 343.1

INVIOLABILITATEA DOMICILIULUI PRIN PRISMA ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII ȘI A PROCESULUI PENAL*

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Secretar științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-3838-4308

Rezumat

În cadrul acestui articol sunt prezentate unele explicații cu privire la inviolabilitatea domiciliară din perspectiva activității speciale de investigații și a procesului penal, menite să contribuie favorabil la înțelegerea mai clară a esenței și conținutului acestui drept, a prejudiciului cauzat prin încălcarea acestuia, a sediilor și încăperilor care nu se includ în noțiunea de domiciliu și a altor aspecte relevante corelate cu acest drept.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, ofițer de investigații, organ de urmărire penală, proces penal, urmărire penală, principii, domiciliu, inviolabilitate domiciliară, viață privată.

Summary

In this article, some explanations are presented regarding the inviolability of the home from the perspective of the special investigative activity and the criminal process aimed at contributing favorably to a clearer understanding of the essence and content of this right, the damage caused by its violation, the premises and rooms that they are not included in the notion of domicile and other relevant aspects related to this right.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, investigative officer, criminal investigation body, criminal process, criminal investigation, principles, domicile, domestic inviolability, private life.

Introducere. Construirea statului de drept presupune existența unui sistem fundamental legal stabil care să contribuie la asigurarea protecției drepturilor și intereselor legitime ale persoanei. În ciuda îmbunătățirilor permanente și reformării constante a legislației penale una dintre problemele actuale rămâne respectarea și punerea în aplicare a garanțiilor drepturilor și libertăților legitime ale persoanei – participantă la relațiile activității speciale de investigații și la cele ale procesului penal, consacrate în Constituția Republicii Moldova, printre care se regăsește și dreptul la inviolabilitatea domiciliară.

---

*Articolul este elaborat în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

Sporirea garanțiilor respectării drepturilor și libertăților persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații, iar inviolabilitatea domiciliară este unul dintre aceste drepturi, a fost printre prioritățile reformei juridice din 2012 ce s-a soldat cu integrarea activității speciale de investigații și a procesului penal, precum și cu excluderea din șirul măsurilor operative/speciale de investigații a măsurii „cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport” (art.6 Legea nr.45/1994).

Întrebările care se impun în acest context și care au impulsionat realizarea acestui studiu sunt următoarele: Ce ar trebui să înțelegem de fapt și de drept prin noțiunea de domiciliu și care este esența dreptului la inviolabilitatea domiciliară? Conținutul noțiunii de domiciliu este același pentru diferite ramuri de drept sau nu? Care sunt locațiile care rămân în afara limitelor acestui drept și de ce cercetarea lor nu se regăsește în calitate de măsură specială de investigații? Poate oare ofițerul de investigații, în bază de acord, să cerceteze public domiciliul unei persoane, încăperile, clădirile, porțiunile de teren și mijloacele de transport? Care sunt criteriile pentru admiterea restrângerii dreptului unei persoane la inviolabilitatea domiciliului? În conținutul de bază al acestei lucrări vom încerca să găsim răspuns la toate aceste întrebări.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională, literatura de specialitate) sunt formulate concluziile și recomandările corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Însăși natura juridică a activității speciale de investigații și a procesului penal implică, în anumite situații, necesitatea pătrunderii (intrării) funcționarilor de stat în spațiile rezidențiale și nerezidențiale ale cetățenilor, în vehicule, în anumite teritorii și obiecte de diferite forme de proprietate, cu scopul efectuării unor acțiuni de investigație îndreptate spre realizarea unor sarcini legale concrete legate de relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, de identificarea și căutarea persoanelor dispărute sau care se ascund de la urmărirea penală ori judecată, sau care se eschivează de la executarea pedepsei, de depistarea bunurilor provenite din activități criminale și de colectarea informațiilor despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Necesitatea ofițerilor de investigații să pătrundă în locuri străine, inclusiv în domiciliul unor persoane, poate să apară în contextul efectuării unui șir de măsuri speciale de investigații. De exemplu, efectuarea unei chestionări la domiciliul unui cetățean, livrarea controlată pe teritoriul unei întreprinderi, achiziția de control în depozitul unui magazin, infiltrarea ope-

rativă în structura unei instituții financiare, cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, precum și alte măsuri speciale de investigații implică, într-o formă sau alta, pătrunderea în respectivele sedii și teritorii.

Corespunzător, necesitatea organului de urmărire penală de a intra în diferite locații poate să apară în legătură cu efectuarea anumitor acțiuni de urmărire penală: cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte, audierea martorului, părții vătămate etc.

În acest context se impune necesitatea descoperirii esenței inviolabilității domiciliare și a conținutului noțiunii de domiciliu pentru a oferi funcționarilor statului o viziune mai clară în privința acestui drept, oferindu-le astfel oportunitatea să-și ghideze corect comportamentul atunci când situația îi impune să pătrundă în anumite locații, inclusiv în domiciliu unei persoane. Totodată, înțelegerea limitelor dreptului la inviolabilitate domiciliară înseamnă și o șansă în plus pentru dezvoltarea în continuare a cadrului normativ cu privire la investigațiile speciale, precum și la procesul penal.

Cât privește **esența** inviolabilității domiciliare, este de remarcat că într-o societate democratică se consideră ceva firesc ca o persoană să dispună de un spațiu intim în care să simtă confortul psihologic și să-și găsească odihna necesară, loc în care să-și organizeze independent viața personală, fără amestecul altora. Domiciliul reprezintă spațiul sacru în care o persoană se simte în siguranță, își manifestă liber gândurile, pasiunile, dorințele, departe de ochii străini și curioși. Pentru o persoană domiciliul reprezintă acea zonă de confort în care se simte în siguranță [1, p. 119-131]. Într-o altă abordare, s-a menționat că inviolabilitatea domiciliului în esența sa face parte din conținutul dreptului la respectarea vieții private și de familie, în aceeași măsură fiind un element esențial al libertății persoanei și al demnității omului [2, p. 131]. S-a mai spus că esența inviolabilității domiciliare în cele din urmă se rezumă la libertatea persoanei de orice intrare ilegală, neîntemeiată în spațiul în care locuiește și pe care îl ocupă permanent sau temporar în mod legal [3, p. 198].

Anume din aceste considerente inviolabilitatea domiciliului necesită o protecție deosebită, fiind, alături de dreptul la viață privată și secretul corespondenței, unul dintre principiile universal recunoscute ale dreptului internațional (art.12 din Declarația universală a drepturilor omului [4], art. 17 din Pactul internațional privind Drepturile civile și politice [5], art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [6]).

În dreptul intern inviolabilitatea domiciliului este inclusă în art. 29 din Constituția RM, conform căruia domiciliul și reședința sunt inviolabile; nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei

persoane fără consimțământul acesteia. Drept garanție pentru respectarea acestui drept legea penală incriminează faptele de violare de domiciliu (art.179 CP RM), asigurându-i pe fiecare împotriva actelor de pătrundere și rămânere ilegală în spațiul în care își desfășoară viața personală, unde își trăiește sub aspectul cel mai intim viața.

Acest drept și-a găsit reflectare la nivel de principiu și în art. 12 „Inviolabilitatea domiciliului” din Codul de procedură penală conform căruia se pot distinge doar trei modalități de intrare legală a organului de urmărire penală în domiciliul unei persoane:

- cu acordul în scris al persoanei (persoanelor) domiciliată;
- în baza unui mandat judiciar;
- în baza ordonanței organului de urmărire penală, cu condiția ca în decurs de 24 de ore de la terminarea acțiunii materialele corespunzătoare să fie prezentate instanței de judecată pentru controlul legalității respectivei acțiuni.

Este de remarcat că nici Codul penal și nici Legea nr. 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații nu descoperă conținutul termenului „domiciliu”, ceea ce ar însemna că definiția expusă de legiuitor în Codul de procedură penală și-ar putea extinde acțiunea și asupra celorlalte două ramuri de drept, deși acest fapt nu este specificat în mod expres în niciuna dintre aceste legi. În doctrina penală s-a atras atenția asupra acestui subiect, explicându-se că „noțiunea de domiciliu, definită în art.6 din CPP are același înțeles ca și noțiunea de „domiciliu sau reședință” din art. 179 CP RM” [7, p. 504; 8, p. 209]. În mod similar, în doctrina activității speciale de investigații noțiunea de „domiciliu” este descoperită prin prisma definiției expuse în art. 6 din CPP [9, p. 206; 10, p. 93; 11, p. 44].

Contrar acestor interpretări Curtea Constituțională a RM consideră că noțiunea de domiciliu reflectată în art. 6 pct. 11) din CPP are un înțeles penal autonom și nu depinde de definirea noțiunii de „domiciliu” în alte ramuri de drept. Totodată, Curtea mai consideră că este de competența instanțelor de judecată să interpreteze, să clarifice și să înlăture dubiile referitoare la aplicarea prevederilor contestate din art. 179 din Codul penal și art. 6 pct.) 11 din Codul de procedură penală [12]. Din acest punct de vedere constatăm că noțiunea de domiciliu poate avea conținut diferit în diferite ramuri de drept.

În interpretarea literară noțiunea de „domiciliu” are înțelesul de casa sau loc unde locuiește cineva în mod permanent [13]. În interpretarea juridică civilă conținutul acestui termen este corelat de locul de reședință al persoanei [14], iar în interpretarea juridică penală și contravențională acest termen a obținut un conținut mult mai larg, cuprinzând nu doar locațiile în care o persoană locuiește în mod permanent, ci și cele în care locuiește temporar, precum și încăperile anexate la acestea, terenurile private și încă multe alte locații.

Astfel, în conformitate cu art. 6 din CPP și art. 428 alin. (5) din Codul contravențional [15], prin domiciliu se înțelege „locuința sau construcția destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun); de asemenea, se înțelege și orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială privată, birou”.

Simpla enumerare în art. 6 din CPP a locațiilor care formează conținutul noțiunii de domiciliu, fără a menționa și împrejurările în care acestea pot însuși această calitate, conferă noțiunii de domiciliu un conținut foarte larg, chiar mai larg decât înțelesul acestui termen în sensul art. 8 din Convenție, fapt care, într-o măsură oarecare, debusolează înțelegerea unitară a dreptului la inviolabilitatea domiciliară. Este greu de crezut că un conținut atât de larg al noțiunii de domiciliu ar produce doar efecte pozitive pentru sistemul juridic național. Se pare că ar trebui să luăm în calcul și efectele negative pe care aceasta le-ar genera.

În primul rând, este de menționat că statul prin intermediul organelor sale competente are nu doar obligația negativă de a se abține de la restrângerea nejustificată a dreptului la inviolabilitatea domiciliară, ci și obligația pozitivă de a proteja acest drept împotriva pătrunderilor neaprobrate (fără acord) a terților în domiciliul unei persoane [16]. Mai corect ar fi să spunem că prima este obligația pozitivă a statului de a proteja acest drept și apoi cea negativă de a nu-l restrânge neîntemeiat. Se pare că în cazul sistemului de drept moldovenesc lucrurile sunt poziționate exact invers, anume din cauza conținutului foarte larg al noțiunii de domiciliu indicată în art.6 din CPP, organele statului fiind obligate să ceară autorizarea judecătorului de instrucție pentru a intra în anumite locații chiar și atunci când acest lucru nu ar fi necesar. Este de remarcat că din perspectiva CEDO locațiile indicate în art. 6 al CPP nu de fiecare dată cad sub noțiunea de domiciliu, despre acestea însă vom discuta puțin mai târziu.

Ceea ce ar trebui evidențiat în acest moment este faptul că spre deosebire de legislația anterioară cu privire la activitatea operativă de investigații în care erau prevăzute două măsuri distincte de cercetare [17], prima - de cercetare a domiciliului și a doua - de cercetare a altor locații care nu se încadrau în această noțiune. Legislația actuală în domeniul investigațiilor speciale oferă doar posibilitatea cercetării domiciliului și doar în mod secret sau legendat. Această împrejurare obligă ofițerii de investigații să ceară permisiunea judecătorului de instrucție pentru cercetarea încăperilor care de facto nu sunt protejate de noțiunea de domiciliu. Ori această situație generează un volum de lucru inutil atât pentru ofițerul de investigații, cât și

pentru procuror, dar și pentru judecătorul de instrucție. În plus, se dezvoltă un fel de formalism la examinarea propunerilor de autorizare a măsurilor speciale de investigații și ulterior de verificare a rezultatelor obținute. În doctrină s-a atras atenția că cerința obținerii unei autorizații judecătorești nu se aplică acțiunilor desfășurate în spații administrative (săli, depozite etc.) [18, p. 106].

Totodată, atragem atenția că măsura „cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat” prevede doar accesul secret sau legat în interiorul domiciliului nu și pe cel public, adică cu acordul persoanei domiciliată în acel loc (art. 132⁶ CPP), fapt care diminuează potențialul activității speciale de investigații.

Se pare că autorii reformei juridice din 2012, în urma căreia măsura discutată a fost inclusă în Codul de procedură penală fără a-i păstra și forma publică de realizare, s-au axat mai mult pe asemănările dintre măsurile speciale de investigații și acțiunile de urmărire penală și mai puțin au luat în calcul deosebirile dintre acestea, încercând probabil astfel să excludă repetarea „acelorași acțiuni”. Problema este că măsurile speciale de investigații nu se identifică cu acțiunile de urmărire penală, iar printre deosebirile acestora se numără și subiectul care le realizează. Astfel, ofițerul de investigații nu are competența să efectueze acțiuni de urmărire penală, inclusiv nici cercetarea la fața locului și nici percheziția. Rezultă că ofițerul de investigații în scopul realizării sarcinilor atribuite în competența sa nu poate să cerceteze domiciliul unei persoane cu acordul persoanei domiciliată în acel loc, fiindcă actuala legislație nu prevede astfel de acțiuni.

Și nu doar domiciliul nu poate fi cercetat de către ofițerul de investigații, ci nici alte locuri care nu se includ în respectiva noțiune. Excluderea măsurii „cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport” se poate explica doar într-un singur mod, și anume atribuirea lor la noțiunea de domiciliu. În felul acesta orice clădire, încăpere, porțiune de teren sau automobil sunt considerate domiciliu și respectiv cercetarea lor poate fi efectuată doar în cadrul procesului penal în cadrul acțiunilor de urmărire penală cercetarea la fața locului și percheziția, sau în cadrul măsurii speciale de investigații „cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat” care se efectuează doar în secret sau legat.

Pe de altă parte, obligația pozitivă a statului de a proteja inviolabilitatea domiciliară a tuturor locurilor indicate în art.6 din CPP are mai mult caracter declarativ, ceea ce conduce la dezvoltarea nihilismului juridic și a disprețului față de lege.

De menționat, totuși, că doctrina dreptului penal tinde să concretizeze

conținutul noțiunii de domiciliu, menționându-se că „nu poate fi considerat domiciliu locul unde o persoană este cazată împotriva voinței sale (penitenciarul, cazarma, ospiciul etc.) și în care accesul altora (deținuți, militari, bolnavi, gardieni, superiori, medici etc.) nu depinde de consimțământul celor deja cazați” [7, p. 504]. Nu poate fi considerat domiciliu nici imobilul gol, neocupat sau care nu a fost încă ocupat, (de exemplu, casa pe care cineva și-a construit-o, dar încă nu s-a mutat în ea etc.) [19, p. 144-145]. Nu cad, în mod automat, sub incidența termenului de domiciliu nici spațiile comerciale, cu excepția cazurilor în care acestea sunt nemijlocit adiacente casei în sensul strict al cuvântului – de exemplu, un oficiu este în casa unui proprietar particular [20, p. 132].

Experții în materie penală foarte corect au observat că „noțiunea de domiciliu implică **nu ideea de imobil** (s.n.), luat în considerație în materialitatea sa, **ci ideea de loc** (s.n.) în care o persoană își desfășoară viața personală” [21, p. 504]. Totodată, nu acțiunea asupra bunurilor sau chiar asupra persoanei victimei lezează obiectul juridic ocrotit de legea penală, ci însăși prezența nedorită a făptuitorului în locul ce constituie domiciliul victimei.

Însăși traiul unei persoane într-o locuință în care și realizează viața sa privată o transformă într-un acumulator de anumite caracteristici ale personalității umane. Locuința îndeplinește funcția de individualizare a vieții private a unei persoane. De aceea nu locuința în sine este bunul intangibil, ci inviolabilitatea ei. Atitudinea față de locuință doar ca obiect material pare greșită și din punctul de vedere al combaterii infracțiunilor care aduc atingere inviolabilității locuinței. Cei care încalcă inviolabilitatea domiciliară, având o astfel de percepție, deseori își justifică faptele prin motive „plauzibile”, considerând că ei înșiși nu au dăunat locuinței și, prin urmare, nu au încălcat nimic.

În acest sens, specialiștii în domeniul dreptului penal evidențiază că multe persoane trase la răspundere penală nu înțeleg natura infracțiunii pe care o comit, intrând fără voie în locuința altcuiva, spre exemplu, în cea a debitorului în vederea recuperării unei datorii, sau în cea a fostului soț în scopul soluționării unor relații de familie [22], sau în cea a unui cunoscut din alte motive acceptabile în viziunea lor. Anume în acest context ar trebui luată în considerare problema posibilității încălcării inviolabilității domiciliului nu numai prin pătrunderea efectivă în domiciliu a unei persoane, ci și prin supravegherea audio și video externă a acestuia [23, p. 305]. Din punctul de vedere al dreptului penal, domiciliul nu este considerat obiect material al infracțiunii, ci obiectul imaterial al acesteia [7, p. 504].

Important în acest caz este nu atât accesul în locuință, cât, mai degrabă, accesul la modul în care o persoană își organizează viața, ceea ce indică faptul că o astfel de intruziune tinde să încalce mai mult spre viața privată.

Anume prin această abordare este vizibilă complexitatea separării drepturilor la viața privată și de familie, secretul corespondenței și al domiciliului.

În interpretarea Curții Europene a Drepturilor Omului noțiunea de „domiciliu” a obținut caracter autonom în raport cu dreptul intern al statelor membre [25], considerent din care în doctrina de specialitate românească [26, p. 35] s-a atras atenția asupra faptului că această noțiune este una care nu trebuie să fie înțeleasă prin prisma definițiilor date în dreptul intern, întrucât ar permite o aplicare diferențiată a Convenției. Prin urmare, o locuință constituie „domiciliu” în sensul articolului 8 în funcție de circumstanțele stării de fapt, și anume de existența unor legături suficiente și continue cu un anumit loc [27; 28; 29; 30; 31]. În plus, cuvântul „home” folosit în versiunea limbii engleze a art. 8 din Convenție are conținut mult mai restrâns comparativ cu termenul francez „domicile”, acesta din urmă având o conotație mult mai largă și extinzându-și sfera de acțiune până și asupra sediului profesional [32].

În abordările Curții Europene domiciliul nu este neapărat de o anumită formă și mărime, acesta putând fi considerat și locuința mobilă specifică unor persoane călătorești [33] sau chiar bungalow-urile instalate pe un teren, precum și colibe construite ilegal de populații sărace pe teritoriul statului, ce nu respectă standardele de urbanism [34]. În același timp, nu trebuie ca domiciliul să fie cel exclusiv al unei persoane, putând fi folosit ocazional și ca reședință sau drept casă de vacanță [35; 36]. În aprecierea Curții persoana își poate împărți timpul între mai multe locații, fiecare dintre acestea putând avea calitatea de domiciliu [37].

Într-o altă speță Curtea a arătat că din cauza că reclamantul nu a ocupat niciodată sau aproape niciodată locul respectiv, s-ar putea ca legătura cu acel loc să fie atât de slabă încât nu mai poate fi ridicată nici o problemă din perspectiva art.8 al Convenției [38]. Astfel, Curtea pune accentul pe existența unei legături efective și durabile între persoană și locație, nefiind considerat domiciliu un așezământ care nu mai este ocupat de mai multă vreme de către proprietarul său. În același context, Curtea menționează că doar faptul moștenirii unui bun nu reprezintă o legătură suficient de concretă pentru a se constata existența unui „domiciliu” [39]. În plus, dreptul de a cumpăra o casă nu este cuprins de conținutul art. 8 [40]. O intruziune în locuința unei persoane poate fi examinată în lumina cerințelor de protecție a „vieții private” [41].

Curtea a subliniat în mai multe rânduri că noțiunea de „domiciliu” poate fi interpretată pe scară largă și poate, potrivit jurisprudenței sale, să se aplice spațiilor comerciale. În special, ea a constatat, pe baza interpretării sale dinamice a Convenției, că dreptul unei societăți la respectarea sediului social, a sucursalelor sau a altor spații comerciale ar putea intra în domeniul

de aplicare al articolului 8 din Convenție [42; 43].

Convenția mai presupune că dreptul la inviolabilitatea locuinței (precum și dreptul la secretul corespondenței, convorbirilor telefonice și mesajelor telegrafice, protejate de aceeași normă) sunt elemente ale dreptului la inviolabilitatea vieții private (personale). Iată de ce dreptul la inviolabilitatea locuinței nu este redus de Curtea Europeană la dreptul la inviolabilitatea spațiilor destinate sau efectiv utilizate pentru locuit. Curtea Europeană a legat noțiunile de locuință nu atât de scopul funcțional al unei anumite camere și de adecvarea acesteia pentru locuit, cât de utilizarea sa pentru viața personală [4].

Pe de altă parte, Curtea a mai susținut că trebuie stabilite anumite limite acestei interpretări ample a „domiciliului” și a interpretării dinamice a articolului 8, pentru a evita conflictul cu bunul simț și bunele intenții ale autorilor Convenției, constatând că o fermă specializată în producția animalelor și care adăpostește câteva sute de animale poate fi cu greu descrisă drept „domiciliu” sau chiar ca locație comercială [45]. În mod similar, în speță, Curtea nu consideră că o moară, o brutărie, o instalație de depozitare, care sunt utilizate exclusiv în scopuri industriale, s-ar regăsi sub noțiunea de domiciliu. În ceea ce privește terenul pe care se plănuia să se construiască o casă în scop rezidențial, Curtea observă că, nici acesta nu este acoperit de noțiunea de „domiciliu”. În speță, observă că, pe de o parte, locuința reclamantului era situată pe terenul în cauză, dar, pe de altă parte, din actele aflate în posesia Curții reiese că terenul a fost atribuit pentru activitate și nu în scopuri rezidențiale, pe acestea fiind ridicate o serie de clădiri industriale. Prin urmare, Curtea consideră că nici terenurile aferente construcțiilor industriale, nu se subscriu noțiunii de „domiciliu” [46]. Nu se va considera domiciliu nici terenul utilizat de proprietari pentru practicarea unor sporturi sau pe care proprietarul permite desfășurarea unui sport cum ar fi vânătoarea [47]; spălătoria sau bunul comun al coproprietarilor unui bloc de apartamente, concepută pentru o utilizare ocazională [48]; cabina de machiaj a unui artist [49].

În doctrină pot fi întâlnite discuții cu privire la apartenența dreptului la inviolabilitatea domiciliului. Potrivit unor cercetători apartenența acestui drept nu depinde de legalitatea aflării persoanei în domiciliu, prin urmare o percheziție chiar și într-o casă neînregistrată nu poate fi efectuată fără o aprobare judecătorească. Cu toate acestea, este mai răspândit un alt punct de vedere, conform căruia nu orice persoană poate face obiectul dreptului la inviolabilitatea domiciliului, ci doar cel care locuiește în incintă în mod legal (în calitate de proprietar, chiriaș, subchiriaș etc.), adică persoanele care ocupă ilegal o locuință nu au dreptul la inviolabilitatea locuinței [50, p. 132; 51, p. 131-135; 52, p. 98-101].

Din punct de vedere al Curții europene nu are importanță împrejură-

rea înscrierii în domiciliu. Dacă o persoană domiciliază efectiv într-o locuință, dar nu este înregistrată acolo, atunci este considerată subiect al dreptului la inviolabilitatea domiciliului [53]. Pe de altă parte, dacă o persoană este înregistrată legal într-o locuință, dar nu domiciliază efectiv în această locuință, atunci ea nu este purtătoarea acestui drept constituțional, fiind necesară, așa cum am mai zis, existența unei legături efective și durabile între persoană și locație, nefiind considerat domiciliu un așezământ care nu mai este ocupat de mai multă vreme de către proprietarul său.

În acest context sunt binevenite și explicațiile cercetătorilor autohtoni conform cărora respectarea inviolabilității domiciliului nu este condiționată de existența unui drept de proprietate (sau al unui alt drept real) asupra imobilului ales ca domiciliu. Lipsa consimțământului proprietarului (sau a titularului unui alt drept real) nu întotdeauna este relevantă și nu poate fi pusă la baza calificării unei fapte ca violare de domiciliu. Nu întotdeauna aceeași persoană cumulează calitățile de titular al dreptului la inviolabilitatea domiciliului și de titular al dreptului de proprietate asupra imobilului aferent aceluși domiciliu [7, p. 503].

În doctrina externă [54, p.93-108] s-a spus că purtătorul/titularul dreptului la inviolabilitatea domiciliului este persoana sau persoanele care locuiesc efectiv în acest loc. Dacă în locuință locuiesc efectiv mai multe persoane, atunci organul de urmărire penală trebuie să obțină acordul fiecăruia pentru a intra în locuință sau în camera lor. În caz de obiecție sau lipsă de acord a unuia dintre ei, organul de urmărire penală poate pătrunde în locuință pe baza unui mandat judiciar.

Consimțământul de a pătrunde într-un domiciliu trebuie să fie clar și specific și nu se poate baza pe presupuneri. Dacă la cerința de a intra în domiciliu persoana tace și nu zice nimic, atunci tăcerea ei nu poate fi interpretată ca un acord pentru intrarea în domiciliu. În acest caz, organul de urmărire penală trebuie să obțină aprobarea judecătorului de instrucție.

Din perspectiva respectării inviolabilității domiciliare nu contează pe ce bază legală o persoană locuiește într-o anumită locație – pe bază de proprietate, închiriere sau folosință gratuită. Dacă o locuință este dată în chirie, atunci titularul dreptului la inviolabilitatea domiciliului nu este proprietarul locuinței (cu excepția cazului în care, desigur, locuiește acolo), ci persoana care locuiește efectiv acolo, prin urmare, acordul pentru a intra în locuință este legal dacă va fi acordat nu de proprietarul locuinței, ci de chiriașul acesteia. În acest context este de remarcat faptul că proprietarul unui spațiu locativ, după ce l-a închiriat unei persoane fizice, va putea să intre în spațiul dat în locațiune doar cu consimțământul chiriașilor [55, p. 1041-1042].

Interesantă pare întrebarea, dacă este necesar să se obțină consimțământul persoanei înregistrate la o anumită adresă, dar care temporar absen-

tează, și dacă alte persoane care locuiesc împreună cu aceasta și-au exprimat consimțământul pentru efectuarea investigațiilor. Se pare că în acest caz este necesară și obținerea consimțământului acestei persoane, întrucât desfășurarea acestei acțiuni investigative poate duce la încălcarea drepturilor și intereselor sale legitime. Cât privește forma consimțământului (scris sau verbal) pentru accesul în domiciliu a organului de urmărire penală legislația națională prevede doar forma scrisă (alin. (2) art. 118 CPP).

Dacă o persoană este înscrisă într-o locuință și efectiv nu locuiește în ea, atunci nu se poate pune problema respectării sau protejării inviolabilității domiciliare, pătrunderea în locuință în acest caz nu poate afecta un drept care nu există. Pe de altă parte, dacă persoana are viză de reședință permanentă într-o anumită casă și de fapt nu locuiește în ea, dar acolo sunt păstrate lucrurile personale (proprietăți, jurnale etc.), atunci aceste lucruri sunt protejate de dreptul la inviolabilitatea vieții private, dar nu de dreptul la inviolabilitatea domiciliului.

O analiză separată necesită întrebarea referitoare la apartenența dreptului la inviolabilitatea domiciliară în cazul persoanei care locuiește ilegal într-o anumită locuință. De exemplu, o persoană care nu are viză de reședință permanentă a intrat ilegal și s-a stabilit cu traiul în locuința altei persoane, aceasta din urmă nelocuind de fapt în acea locuință. În contextul abordărilor anterioare precum că deținătorul dreptului la inviolabilitatea domiciliului este persoana care locuiește efectiv în locuință, indiferent de temeiul și regimul legal, rezultă că, în speță, și persoana care locuiește ilegal în locuința altcuiva, în sens procesual penal, este considerată purtătoarea dreptului la inviolabilitate domiciliului. Într-un asemenea caz, protecția dreptului la inviolabilitatea locuinței vizează exclusiv raporturi procesuale penale. De exemplu, organul de urmărire penală nu poate, împotriva voinței persoanei care locuiește ilegal și fără o autorizare din partea judecătorului de instrucție, numai pe motiv că aceasta locuiește ilegal într-o locuință, să intre în locuința acestuia și, sub suspiciunea de deținere ilegală de arme în locuință, să desfășoare acolo acțiuni de urmărire penală. Dreptul la inviolabilitatea locuinței unei persoane stabilite ilegal în locuința altcuiva, desigur, nu restricționează intrarea în locuință a proprietarului legal al locuinței. Cele relatate nu se aplică nici în cazurile în care, în temeiul intrării ilegale într-o locuință, împotriva unei anumite persoane s-a pornit o urmărire penală și se efectuează o cercetare sau se aplică măsuri administrative și legale pentru evacuarea acestuia din apartament.

În contextul celor relatate se înscrie și constatarea profesorului autohton Vitalie Stati, conform căreia „legea penală se interesează nu de legitimitatea poziției victimei, dar de ilegalitatea conduitei făptuitorului” [56, p. 19].

O altă întrebare interesantă discutată în literatura de specialitate se

referă la înțelesul admisibilității utilizării echipamentelor electronice de supraveghere în spațiile rezidențiale. Prin urmare, nu se poate decât să fim de acord cu necesitatea definirii conceptului de „pătrundere într-o locuință” la nivel legislativ sau prin interpretarea acestuia de către cea mai înaltă instanță a Republicii Moldova.

Reieșind din practica CEDO pot fi evidențiate următoarele criterii pentru admisibilitatea restrângerii dreptului unei persoane la inviolabilitatea domiciliului:

1) existența în legislația națională a unor motive serioase pentru pătrunderea în domiciliul unei persoane [57]. Totodată, legea trebuie să fie accesibilă persoanei interesate astfel încât să aibă posibilitatea de a prevedea consecințele aplicării ei în raport cu sine însuși [58] și, de asemenea, ca legea să nu contravină principiului statului de drept [59];

2) restrângerea dreptului la inviolabilitatea domiciliului trebuie să aibă loc exclusiv în interesul securității naționale și al ordinii publice, al bunăstării economice a țării, pentru prevenirea dezordinii sau a criminalității, pentru protecția sănătății sau a moralei, sau pentru apărarea drepturilor și libertăților altora. De exemplu, o percheziție în biroul unui avocat a fost considerată legală, deoarece a avut ca scop prevenirea unei infracțiuni și protejarea drepturilor altora [32].

3) restrângerea dreptului la inviolabilitatea domiciliului trebuie să fie necesară într-o societate democratică pentru atingerea acestor scopuri [60]. Totodată, este evaluată disponibilitatea garanțiilor efective împotriva acțiunilor nerezonabile prevăzute de legislația națională, precum și modul în care aceste garanții au funcționat într-un anumit caz luat în examinare. Curtea Europeană a Drepturilor Omului ia în considerare gravitatea infracțiunii în legătură cu care a fost restrânsă inviolabilitatea domiciliului; existența unui act judiciar în legătură cu intruziunea, precum și dacă acest act s-a întemeiat pe suspiciuni rezonabile, iar sfera de aplicare a acesteia a fost limitată în mod rezonabil; metoda de intruziune; impactul acesteia asupra activităților profesionale și reputației persoanelor ale căror drepturi au fost restricționate [61]. Neconcordanța încălcării dreptului la inviolabilitatea domiciliului cu criteriile specificate atrage recunoașterea restrângerii ca neconforme cu cerințele art. 8 din Convenție [62].

În **concluzie** putem spune că dreptul la inviolabilitatea domiciliului are o importanță deosebită pentru activitatea specială de investigații și pentru procesul penal. Neconsiderarea esenței și conținutului acestui drept, a limitelor acestuia creează impedimente serioase în activitatea practică a celor două genuri de activitate. Atribuirea unui conținut prea larg noțiunii de domiciliu constituie un impediment nejustificat în calea realizării sarcinilor activității speciale de investigații dar și ale procesului penal, și transformă

obligația pozitivă a statului de protecție a dreptului la domiciliu în una mai mult formală, iar în consecință se creează nihilismul juridic și disprețul față de lege, lucruri incompatibile cu statul de drept. Conținutul noțiunii de domiciliu nu ar trebui privit prin prisma simplei enumerări a unor locații (imobile), ci prin prisma locațiilor în care omul își desfășoară viața privată.

În acest context ne exprimăm speranța că prezenta lucrare va contribui favorabil la înțelegerea mai clară a aspectelor dreptului la inviolabilitatea domiciliului și la ridicarea nivelului calitativ al practicii judiciare.

Găsim oportună efectuarea măsurii speciale de investigații „Cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat” prevăzută în art. 132⁶ CPP nu doar în mod secret sau legendat, ci și în mod public cu acordul persoanei care domiciliază în locul în care se dorește efectuarea cercetării. În acest sens, se impun și modificările corespunzătoare a conținutului articolului vizat.

Totodată, găsim rațională reintroducerea în lista măsurilor speciale de investigații, indicată în art.18 din Legea nr.59/2012, a măsurii „cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport”, ceea ce ar permite cercetarea locațiilor enunțate, locații ce nu se subscriu noțiunii de domiciliu.

Referințe bibliografice

1. Camelia Mihăilă. Noțiunea de domiciliu și dreptul la viață privată. Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Tomul LXVII/2, Științe juridice, 2021. p. 119-131.
2. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012 (Tipogr. „Europress”).
3. Гулиницкая, Т. Н. Неприкосновенность жилища — конституционное право человека / Т. Н. Гулиницкая. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 46 (180).
4. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948.
5. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 16.12.1966.
6. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și protocoalele acesteia. Adoptată de Consiliul Europei la 04.11.1950.
7. Sergiu Brînză, Vitalie Stati Drept penal: Partea Specială. - Ch.: S. n., 2011 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”).
8. Sergiu Brînză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati, Ion Țurcanu, Vladimir Grosu DREPT PENAL. PARTEA SPECIALĂ Ediția I, mai 200.

9. Tactica criminalistică; Activitatea operativă de investigații: (pentru uzul audiențelor)/Veaceslav Didâc, Mihail Căpățici, Valeriu Cușnir, Victor Moraru; coord. principal: Elena Muraru; -Ch.: ELAN POLIGRAF S.R.L., 2009 - (Seria: Suporturi de curs). - Cartea a 10-a.
10. Roman, Dumitru. Activitatea specială de investigații și alte activități informative: Note de curs / Dumitru Roman; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Dep. Drept Procedural. - Chișinău: CEP USM, 2019.
11. Mîrzac, Victor; Glavan, Boris, Note privind activitatea specială de investigații / Victor Mîrzac, Boris Glavan; Acad. „Ștefan cel Mare”, 2018. 86 p.
12. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 20g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 179 alin. (1) din CP și articolul 6 pct. 11) din CPP (violarea de domiciliu) din 11 februarie 2019, pct. 24-25.
13. Conform DEX-lui prin „domiciliu” se înțelege „casa sau locul unde locuiește cineva în mod statornic”.
14. Conform prevederilor art.38 „Domiciliul și reședința temporară” din Codul civil al RM „Domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are reședința obișnuită. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atât timp cât nu și-a stabilit un altul. Reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe”.
15. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008, MO nr. 3-6 din 16.01.2009, art. 15.
16. Curtea Europeană a constatat o încălcare de către stat a obligațiilor sale pozitive, din cauza faptului că autoritățile nu au luat măsuri ca urmare a plângerilor repetate formulate de un reclamant, potrivit cărora anumite persoane au intrat în curtea acestuia și câteva căruțe cu gunoi au fost răsturnate în fața ușii și sub ferestrele acestuia (Surugiu c. României, Hotărârea din 20 aprilie 2004. §§67-68). Faptul că autoritățile naționale nu au pus în executare o hotărâre de evacuare a unei persoane dintr-un apartament, în favoarea proprietarului, a fost considerat o încălcare de către stat a obligațiilor sale pozitive care decurg din art. 8 (Pibernik c. Croației, Hotărârea din 4 martie 2004, §70).
17. În art.6 alin.(2) din Legea nr.45 din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații erau prevăzute așa măsuri operative de investigații: „Cercetarea domiciliului și instalarea în el a aparatelor audio, video, de fotografiat, de filmat etc.” autorizată de judecătorul de instrucție și „Cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de

- transport” autorizate prin decizia conducătorului organului care exercită activitate operativă de investigații sau a adjunctului acestuia care se ocupă de problemele activității operative de investigații.
18. Вилкова Т.Ю. Принцип неприкосновенности жилища в уголовном судопроизводстве: правовые основы, содержание, гарантии // Актуальные проблемы российского права. 2015. №2. с.106.
  19. Alexandru Borodac. Manual de drept penal: Partea Specială: Pentru învățământul universitar. Ch.: S.n., 2004 (F.E.P. „Tipografia Centrală”).
  20. Donna Gomien, Short Guide to the European Convention on Human Rights, Strasbourg, p. 260 apud Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012 (Tipogr. „Europress”).
  21. O. Loghin, T. Toader. Dreptul penal român. Partea Specială. - București: Șansa, 1999, p.145 apud Brînza, Sergiu Drept penal: Partea Specială / Sergiu Brînză, Vitalie Stati. - Ch. S.n., 2011 (F.E.-P. “Tipogr. Centrală”).
  22. Decizie CSJ 20 iulie 2021 Dosarul nr. 4-1re-149/2021.
  23. Сулова С.И., Бычков А.В. Современные подходы к пониманию неприкосновенности жилища: уголовно-правовой и межотраслевой аспекты // Всероссийский криминологический журнал. – 2017. – Т. 11. – № 2. – с. 305.
  24. Brînza Sergiu. Drept penal: Partea Specială / Sergiu Brînză, Vitalie Stati. - Ch. S. n., 2011. (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”).
  25. Chiragov și alții c. Armeniei (MC), nr. 13216/05, CEDO 2015, §206.
  26. Mihai Suian. Metode speciale de supraveghere sau cercetare. București: Editura Solomon, 2021. p. 35.
  27. Winterstein și alții c. Franței, Hotărârea din 13 octombrie 2013, §141.
  28. Orlić c. Croatiei, Hotărârea din 21 iunie 2011, §54.
  29. McKay-Kopecka c. Poloniei, Hotărârea din 19 Septembrie 2006, §141.
  30. Prokopovich c. Rusiei, Hotărârea din 18 noiembrie 2004, §36.
  31. Buckley c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 septembrie 1996, §§ 52-54.
  32. Niemietz v. Germany, Hotărârea din 16 decembrie 1992, §30.
  33. Chapman c. Marea Britanie, Hotărârea din 18 ianuarie 2001, §73.
  34. Winterstein și alții împotriva Franței, §141, precum și cauza Yordanova ș.a. c. Bulgariei, Hotărârea din 24 aprilie 2012, §11-12; 103.
  35. Sagan c. Ucrainei, Hotărârea din 23 octombrie 2018, §51.
  36. Halabi c. Franței, Hotărârea din 16 mai 2019, §41-43.
  37. Demades c. Turciei, Hotărârea din 31 iulie 2003, §32.
  38. Andreou Papi împotriva Turciei, Hotărârea din 22 septembrie 2009, §54.
  39. Demopoulos și alții c. Turciei (dec.) (MC), 2010, §§ 136-137.
  40. Strunjak și alții c. Croatiei (dec.), no. 46934/99, ECHR 2000-X.
  41. Khadija Ismayilova împotriva Azerbaidjanului, Hotărârea din 10 January

- 2019, § 107.
42. Niemietz c. Germaniei, Hotărârea din 16 decembrie 1992, seria A nr. 251B, p. 34, § 30.
  43. Société Colas Est și alții c. Franței, nr. 37971/97, § 41, CEDO 2002III.
  44. Chappell c. Regatului Unit, Hotărârea din 30 martie 1989, seria A nr. 152A, pp. 12-13, § 26, și p. 26, § 63.
  45. Leveau și Fillon c. Franței (dec.), nr. 63512/00 și 63513/00, 6 septembrie 2005.
  46. Khamidov împotriva Rusiei, Hotărârea din 15 noiembrie 2007 pct. 131.
  47. Friend și alții c. Regatului Unit (dec.), nr. 16072/06 și 27809/08, Hotărârea din 24 noiembrie 2009, § 45.
  48. Chelu c. României, nr. 40274/04, Hotărârea din 12 ianuarie 2010, § 45.
  49. Hartung c. Franței (dec.), nr. 10231/07, Hotărârea din 3 noiembrie 2009.
  50. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red. Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012 (Tipogr. „Europress“). p. 132.
  51. Чечетин, А. Е. Проблемы обеспечения прав личности при проведении оперативно-розыскных мероприятий / А. Е. Чечетин // Полицейское право. – 2007. – № 2(10). – С. 131-135.
  52. Чечетин А. Е. Оперативно-розыскные мероприятия и права личности: монография. Барнаул, 2006. с. 98-101.
  53. Menșeș ș.a. c. Turciei, Hotărârea din 28 noiembrie 1997, §73.
  54. ГАМБАРЯН А. С. Отказ от права на неприкосновенность жилища и вопросы уголовно-процессуального вмешательства: Актуальные проблемы публичного права: науч. прак. Конфер. 28 февраля - 2 марта 2018г. Владимирский гос. Университет. 2018. с. 93-108.
  55. HOTCA, M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1041-1042.
  56. STATI, V. Unele considerații asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru infracțiunea violare de domiciliu (art.179 C.pen. RM). Revista Națională de Drept nr. 4, aprilie 2010. p. 19.
  57. McLeod v. United Kingdom. Hotărârea din 23 septembrie 1998.
  58. Silver și alții c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61. § 88.
  59. Kruslin c. Franței. Hotărârea din 24.04.1990, § 28, 29.
  60. Klass și alții c. Republicii Federale Germania. Hotărârea din 09.06.1978.
  61. Buck c. Germaniei. Hotărârea din 28.04.2005.
  62. Iliya Stefanov c. Bulgariei. Hotărârea din 22.05.2008.